

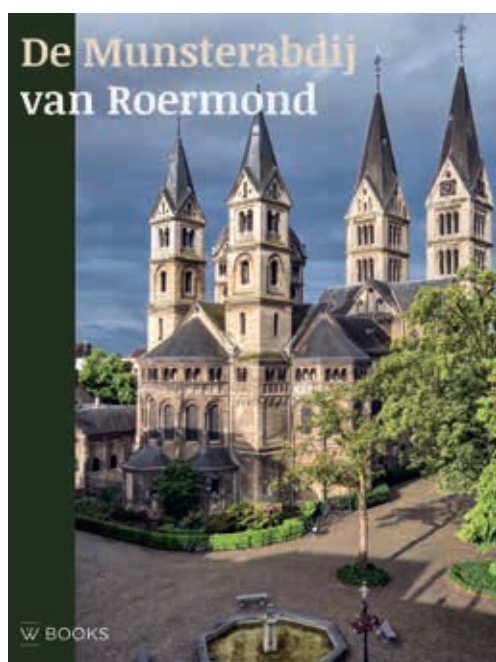
ten van elkaar door middel van een muur of kochten belendende tuinen met gemeenschappelijke nutsvoorzieningen op om deze te privatiseren. Heggen en schuttingen werden vervangen door stenen muren.

De rijkdom aan gedetailleerde voorbeelden van verbouwingen en burenafspraken die in *Goede muren maken goede burenen* voorbijkomen getuigt, net als de 146 pagina's tellende bijlage met bronnenmateriaal en reconstructiekaarten op de website van het Genootschap voor Geschiedenis, van het diepgaande en gedegen archiefonderzoek dat ten grondslag ligt aan deze publicatie. Dit levert een schat aan gegevens en anekdotes op, waaruit allerlei aspecten over het verbouwen en samenleven zijn af te leiden. In het bijzonder de vergelijking tussen de drie buurten is een waardevolle aanvulling op het bestaande huizenonderzoek, waar traditiegetrouw veel nadruk ligt op de woonhuizen van de stedelijke elite. De vergelijking maakt onder meer duidelijk dat aanpassingen om de privacy en het wooncomfort te vergroten geleidelijk doorsijpelden van rijke naar armere wijken. Door de thematische ordening leent de publicatie zich goed voor een vergelijking met andere steden. De rijkdom van het bronnenmateriaal is tegelijkertijd ook een valkuil. Het

onderzoek naar de interactie tussen stedelijke regelgeving, verbouwingen en buurtleven over een lange periode maakt de publicatie niet alleen indrukwekkend, maar door de veelheid aan onderwerpen ook vol en complex. Voor sommige architectuurhistorici ogen de genoemde verbouwingen en aanpassingen mogelijk relatief klein en onbeduidend. Deneweth laat echter overtuigend zien dat de individuele ingrepen gezamenlijk zichtbare gevolgen hadden voor het aanzicht van de stad.

Goede burenen maken goede muren bedient daarmee meerdere soorten lezers. De detailanalyse van de verbouwingen en het buurtleven in de drie buurten zal onder meer de liefhebber van de Brugse geschiedenis aanspreken. Voor de stadshistorisch onderzoeker is het prettig dat er nu een handeseditie van het promotieonderzoek van Deneweth beschikbaar is. Met zijn aandacht voor verbouw, de rol van de bewoner en de stedelijke ontwikkeling van metropool naar provincie-stad is het boek een waardevolle bouwsteen voor het (architectuur)historisch onderzoek naar het woonhuis in de vroegmoderne stad.

MINKE WALDA

HEIN VAN DER BRUGGEN, ERIK CARIS EN
LUC WOLTERS (RED.)

DE MUNSTERABDIJ VAN ROERMOND

Zwolle (WBOOKS) 2020, 397 pp., ill. in zwart-wit en kleur,
ISBN 978 94 6258 379 5, € 39,95

De Munsterabdij van Roermond verscheen achthonderd jaar na de wijding van de kerk in oktober 1220. Dit jubileum vormde de aanleiding voor de samenstelling van het boek, dat door zijn multidisciplinaire benadering een brede kijk geeft op de (bouw)geschiedenis van de munster. Een van de trekkers van het ambitieuze project was kunsthistoricus Erik Caris, die enkele jaren geleden aan de Radboud Universiteit Nij-

megen promoveerde op een proefschrift over de geschiedenis van de kerk en het klooster. De auteurs stellen dat het hoog tijd was voor een groots opgezet overzichtswerk van dit markante gebouw. In het verleden verschenen al diverse werken over de munsterkerk en -abdij (waaronder dus het proefschrift van Caris), maar een groot overzichtswerk als dit was er niet.

Ondanks haar lange en bijzondere verleden neemt

de munsterkerk volgens de auteurs slechts een bescheiden plek in binnen de canon van de Nederlandse architectuurgeschiedenis. Zij stellen vast dat het bouwwerk vooral bekendstaat om de vergaande en niet onomstreden restauratie door de Roermondse architect Pierre Cuypers. Zoals veel kerkgebouwen die in de negentiende eeuw door neogotische architecten onder handen werden genomen, kreeg de munsterkerk een uiterlijk dat deze in de middeleeuwen nooit heeft gehad. Cuypers liet de barokke klokkentoren slopen en voorzag de kerk van nieuwe hoektorens. Ook het interieur werd aangepakt. Het resultaat was een kerk die er middeleeuwer dan middeleeuws uitziet: een ideaaltypisch ontwerp dat door het uitvergroten van de middeleeuwse vormtaal in de negentiende eeuw kon ontstaan. De toevoegingen aan het exterieur – met name de vier torenspitsen – springen zozeer in het oog dat het niet verwonderlijk is dat Cuypers' restauratiewerkzaamheden in de architectuurhistorische literatuur centraal staan.

De samenstellers hopen daar met dit boek verandering in te brengen. Zij menen terecht dat ook andere bouwkundige en architectonische kenmerken aandacht zouden moeten krijgen en voegen de daad bij het woord door de lange en complexe geschiedenis van de kerk en de abdij in al haar facetten te beschrijven. Daartoe hebben zij auteurs van een groot aantal (sub)disciplines bij elkaar gebracht, waaronder kunsthistorici, cultuurhistorici, geologen, archeologen en architectuurhistorici. Het boek bestaat uit achttien thematisch opgezette hoofdstukken, waarvan twee in het Duits, waarin de (bouw)geschiedenis van de munster vanuit verschillende invalshoeken wordt benaderd. Er zijn hoofdstukken over de technische en materiële eigenschappen van het gebouw, over kunstvoorwerpen en manuscripten die met de munster verband houden, over de situering van de kerk binnen de stad, over de interieurschilderingen, over de afbraak van de restanten van de kloostergebouwen en over het culturele en liturgische gebruik van kerk en klooster. Er is ook een bijdrage die de bouwstijl van de munster systematisch vergelijkt met andere laatromaanse kerkgebouwen zoals die bijvoorbeeld in Duitsland zijn terug te vinden. De bijdragen van onder anderen Elizabeth den Hartog en Ronald Glaudemans bieden een interessante kijk op de verschillende bouwfases van de kerk. De precieze datering hiervan is tot op heden onderwerp van architectuurhistorisch debat – een discussie die ook in dit boek doorklinkt, aangezien de

auteurs deels tot verschillende conclusies komen.

De samenstellers hebben ervoor gekozen om de aandacht niet enkel uit te laten gaan naar het nog bestaande kerkgebouw, maar ook naar de gesloopte kloostergebouwen. Kerk en klooster vormden een geheel en zouden dus ook als zodanig bestudeerd moeten worden. De bijdrage van Erik Caris over de controversiële sloop van de laatst overgebleven abdijgebouwen is hiervan een goed voorbeeld. Dat deze monumenten nog in 1924 werden neergehaald is opmerkelijk. Dergelijke afbraakwoede associëren we meestal met de tweede helft van de negentiende eeuw. Caris laat in detail zien hoe deze omstrede maatregel tot stand kwam. Bij de besluitvorming waren grote namen uit de architectuur- en erfgoedwereld betrokken, onder wie Jan Kalf, Jos Cuypers en Hendrik Berlage. De achterflap van het boek meldt dat dit verhaal leest 'als een krimi'. Dat geldt zeker voor deze bijdrage – hoewel je door de vele misverstanden en politieke spelletjes misschien ook van een klucht zou kunnen spreken.

De hoofdstukken van het boek zullen verschillende doelgroepen aanspreken. Sommige bijdragen lijken vooral gericht op geïnteresseerden met specialistische kennis, andere (waaronder het genoemde relaas van Caris) zullen een breder publiek aanspreken. De opzet van het boek is niet chronologisch, waardoor de verschillende hoofdstukken min of meer in willekeurige volgorde kunnen worden gelezen. Dit heeft als voordeel dat kopers die het werk als koffietafelboek gebruiken en het slechts af en toe ter hand nemen, een aansprekende bijdrage kunnen kiezen en deze als op zichzelf staand stuk kunnen lezen. Wie het boek daarentegen van kaft tot kaft leest, mist wellicht soms de houvast en structuur van een meer chronologische ordening. Het is slechts een kleine kanttekening bij een verder prima uitgewerkt relaas over de geschiedenis van de Roermondse munster. De mooi gebonden en vormgegeven uitgave is bovendien rijk geïllustreerd met hedendaagse foto's, historisch beeldmateriaal en 3D-reconstructies.

Samenvattend mag worden gesteld dat de samenstellers van het boek in hun opzet zijn geslaagd. *De Munsterabdij van Roermond* belicht de geschiedenis van het complex vanuit verschillende invalshoeken en zal een breed publiek aanspreken, niet in de laatste plaats door de fraaie illustraties en vormgeving.

BART ZWEGERS